

Het is omgevlogen. Vijf jaar twee dagen per week bijzonder hoogleraar voor het aardrijkskunde-onderwijs. Gelukkig zit er een verlenging in, want er is nog veel te doen en het werk is nooit af. *Geografie* vroeg Joop van der Schee terug en vooruit te kijken. Wat is er veranderd en bereikt, en vooral: wat moet er nog gebeuren?

Joop van der Schee reikt als projectleider aardrijkskunde van het Centrum voor Educatieve Geografie de prijzen uit voor het beste tweede-graads leeronderzoek aardrijkskunde 2011-2012. Links naast hem de prijswinnaressen Annelies Laarman en Saskia van de Streek-Jansen met in hun midden hun docente Wendy van Wijk van de Hogeschool Windesheim.

Joop van der Schee: nieuwe termijn als bijzonder hoogleraar aardrijkskunde

Laten zien dat we ertoe doen

Wat zou je over vijf jaar bereikt willen hebben, vroeg *Geografie* in 2007. Ik noemde toen drie dingen: een nieuwe vmbo-programma dat staat als een huis, een goed draaiend netwerk van aardrijkskundecenten, en aardrijkskunde in politiek en media duidelijker naar voren laten komen. De vraag is nu natuurlijk of dat gelukt is.

Het eerste punt zeker. Er is een heel nieuw vmbo-examenprogramma met meer aandacht voor fysieke geografie en meer aandacht voor regio's. Het heeft wat voeten in de aarde gehad, want in Den Haag houden ze niet echt van grote veranderingen, maar het is gelukt. Dat was nodig ook, want de meeste vmbo-docenten waren uitgekeken op het oude programma, en een vak dat kwaliteit serieus neemt moet zich blijven vernieuwen. Het nieuwe programma is in het veld goed ontvangen en gaat vanaf 2013 van start.

Dan de tweede ambitie, een netwerk van aardrijkskundecenten. In 2007 dacht ik vooral aan nieuwe regionale groepen die fysiek bijeen zouden komen om *good practices* uit te wisselen. Hier en daar zijn inmiddels succesvolle nieuwe groepen ontstaan dankzij regionale initiatieven. Twee inspirerende voorbeelden zijn de KNAG Kring Oost onder leiding van Clarinus Nauta en collega's, en het netwerk van scholen in Noord-Holland van de Hogeschool van Amsterdam onder leiding van Els Dieleman en Rene Marchand. Een landsdekkend fysiek netwerk is er echter niet. De vraag is ook of dat in deze tijd de

**Belangrijk dat secties
aardrijkskunde op scholen en
opleidingen elkaar steunen**

enige en beste manier is. Digitale netwerken als de aardrijkskundecommunity van Willem Korevaar en de geobronnensite van Gotze Kalsbeek voorzien naast de digitale KNAG nieuwsbrieven op moderne wijze in de behoefte aan het uitwisselen van informatie en lesmateriaal. Daarnaast zijn er de sociale media met onder meer LinkedIn-groepen. Kortom, andere tijden andere netwerken. De lerarenopleidingen aardrijkskunde voor basisonderwijs en voortgezet onderwijs hebben wel een landelijk netwerk opgebouwd. Mede dankzij steun van het ministerie van Onderwijs werken ze meer dan ooit samen aan de verbetering van de kwaliteit van hun onderwijs in het landelijk expertisecentrum aardrijkskunde, het Centrum voor Educatieve Geografie. Dat heeft onder meer geresulteerd in een nieuw *Handboek Vakdidactiek Aardrijkskunde*.

Van de derde ambitie was van meet af aan duidelijk dat die het moeilijkst zou zijn. Hoe

Geografie in het nieuws: Premier Rutte reikt op het Deltacongres in 2011 aan Daan Verweij een prijs uit voor zijn aardrijkskundewerkstuk op het gebied van watermanagement rond de Westerschelde.

zet je aardrijkskunde beter op de kaart? Vanuit het KNAG hebben we de afgelopen jaren heel wat richting Den Haag geschreven en gebeld om het belang van aardrijkskunde in het basis- en voortgezet onderwijs te bepleiten. Dat was nodig ook, want het vak staat geregeld onder druk. Er zijn weliswaar geen extra uren voor aardrijkskunde bijgekomen, maar wel is de dreigende verdere achteruitgang gestopt. In de politiek en media moet je ook niet te vaak aankomen met klaagzangen over de benarde situatie van je vak. Laat maar zien dat je ertoe doet. Dat scoort! Bijvoorbeeld Rutte die op het Deltacongres in 2011 een prijs uitreikt aan de leerling die bij de aardrijkskundederby der lage landen een toekomstplan voor de Westerschelde heeft ontworpen. Qua pr is nog veel werk te doen. We moeten slimme combinaties zoeken met bedrijfsleven en wetenschap om te laten zien dat geografi-

Voor verschillende perspectieven lijkt in dit Endemol-tijdperk soms geen ruimte meer

sche kennis in de samenleving van vandaag en morgen hard nodig is. Dat kan nog veel beter. Zie ook het kader 'What's in a name'.

Er is nog veel meer gebeurd de afgelopen vijf jaar, te veel om op te noemen. Wat ik erg waardevol vind, is dat er nu een flink aantal promotieonderzoeken loopt naar de verbete-

ring van de kwaliteit van het aardrijkskunde-onderwijs voor basisscholen en scholen voor voortgezet onderwijs. Neem het onderzoek van Henk Notté naar het adaptief toetsen van aardrijkskundige kennis in het primair en voortgezet onderwijs. En het onderzoek van Katie Oost naar efficiënt en effectief veldwerk in het vmbo.

Profileren

Hoe nu verder? Het aardrijkskundeonderwijs is natuurlijk nooit af en kan altijd beter. Ons vak beter profileren naar buiten toe noemde ik al. Daarbij moeten we vooral toekomstgericht denken. Veiligheid, water, energie en voedselvoorziening zijn aardrijkskundige thema's die ertoe doen. Om er vier te noemen.

Verder is het enorm belangrijk dat secties aardrijkskunde op scholen en opleidingen elkaar steunen in een tijd waarin aardrijkskunde onder druk staat. Laten zien hoe je je kunt profileren, en leren van secties die wel een sterke positie op hun school hebben. De secties zijn de spil waar het om draait, daar moet het gebeuren.

Onlangs stond ik als invaller weer zelf voor de klas als aardrijkskundedocent. Lesgeven aan 4 vwo een paar uurtjes per week. Erg leuk om te doen. Wat ik er vooral weer van leer is dat wij met ons vak met geweldige hulpmiddelen als *Nederland Van Boven*, *serious games*, *Youtube*, *EduGIS*, *Google Earth* en *Gapminder* leerlingen echt mee op reis kunnen nemen en leren kijken. Vooral ánders leren kijken naar een wereld die steeds verandert en daarover met ze in gesprek gaan. Tegen de 'verwildering' in, die onze samenleving in haar greep lijkt te hebben, over grenzen heen leren kijken. Dat is niet altijd gemakkelijk, want voor verschillende perspectieven lijkt in dit Endemol-tijdperk soms geen ruimte meer. Velen zoeken de sensatie en het contrast. Onderwijs moet tegenwicht bieden. Dat is niet altijd spectaculair maar wel verhelderend en het maakt leerlingen sterker. Aardrijkskunde heeft de inhoud én de middelen om daaraan een belangrijke bijdrage te leveren, schreef ik in 2007 en dat geldt nog steeds. Een vak dat de moeite waard is om voor te gaan! Dat moeten we laten zien. •

Drie voorbeelden van succesvolle digitale AK-netwerken.

Andere inhoud, andere naam

Steeds weer blijkt het moeilijk pers en politiek voor ons vak te interesseren. Aardrijkskunde is niet sexy. Je moet met andere dingen komen om de aandacht te trekken. De tv-serie *Nederland van Boven* was goed. Niet voor niets trok hij veel kijkers. Geweldig om te zien hoe we ons land tot in detail organiseren en aanpassen aan de omstandigheden. Aardrijkskunde ten voeten uit met thema's die in het aardrijkskundeonderwijs centraal staan: hoe wij wonen, werken en recreëren. Maar het woord aardrijkskunde is niet gevallen. Het aantal uren aardrijkskunde op scholen en in opleidingen loopt terug, maar de politiek maalt er niet om. Het gaat in Den Haag immers om taal en rekenen. De rest is bijzaak. Aardrijkskunde wordt nog steeds geassocieerd met topografie. En zolang op veel basisscholen het spaarzame uurtje aardrijkskunde niet veel meer inhoudt dan topografie is dat niet eens gek, want die eerste lessen aardrijkskunde maken veel indruk en blijven lang hangen. Velen van ons, oud en jong, herinneren zich de topo-toetsen, ook al stonden in de leerplannen en schoolboeken ook heel andere en veel belangrijkere dingen.

Hoog tijd om de bakens te verzetten. Maar hoe? Beelden in de hoofden van mensen verander je niet zomaar. In de communicatiewereld weten ze wel hoe je zoiets aanpakt. Bedenk een andere naam. Een prettige bijkomstigheid is dat we die naam al hebben: geografie. We gebruiken de term geografie niet, althans niet in het basis- en voortgezet onderwijs. Wel in het hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Hanteer je die naam ook in het basis- en voortgezet onderwijs, dan ben je meteen van het probleem af dat veel leerlingen in het voortgezet onderwijs niet weten dat aardrijkskunde en geografie hetzelfde vak betreffen, zoals niet zo lang geleden bleek uit een onderzoek. Daarmee

De naam aardrijkskunde roept verkeerde associaties op

De lessen topo blijven lang hangen, maar de inhoud van het schoolvak is ondertussen sterk veranderd.

sluiten we ook beter aan bij het buitenland waar men spreekt van *Geographie*, *geography* en *la géographie*. Daarmee is de link met GIS ook meteen gelegd. Maar vooral, dan kunnen we beter duidelijk maken dat het schoolvak bij de tijd is, vooruitkijkt en onmisbaar is voor wie wil weten hoe de wereld in elkaar zit. Redenen te over dus om tot naamsverandering over te gaan.

Oude wijn in nieuwe zakken, zult u zeggen. Allerm minst, want het schoolvak is sterk veranderd terwijl de naam hetzelfde is gebleven. Wij geografen weten dat, maar de buitenwacht ziet het niet. Dan kun je verschillende dingen doen. Laten zien dat aardrijkskunde anno 2012 echt heel wat anders is dan in 1900, 1960 of zelfs 2000. Als je daar niet in slaagt vanwege de inertie in de beeldvorming, heeft het wel degelijk zin een andere naam te overwegen. Het gaat immers om een ander product.

Een heel gedoe, zo'n naamsverandering, is dat het wel waard? Jazeker, als het daarmee lukt de inhoud en het belang van ons vak goed voor het voetlicht krijgen. Wat we van *Nederland van Boven* en *Google Earth* kunnen leren is verwondering opwekken over al die

stukjes van het mozaïek waaruit onze planeet bestaat. Maar het gaat om meer dan alleen mooie plaatjes. Wie goed kijkt, de juiste vragen stelt en een goede leermeester zoekt, leert begrijpen waarom die puzzelstukjes verschillen en zijn zoals ze zijn. De Grieken noemden dat *geo-grafein*, de aarde beschrijven. Niet voor niets heet het blad dat u nu leest ook zo. Fascinerende kennis over de relatie mens-natuur in een snel veranderende wereld, daar gaat het om. Kennis die van groot belang is voor zakenlui, boeren, toeristen en noem maar op. Hoe kan een zakenman succes boeken zonder iets te weten van de landen waar hij zijn producten verkoopt? Hoe kan een arts goed hulp bieden zonder iets te weten van de leefomstandigheden van mensen?

De naam van ons schoolvak is natuurlijk minder belangrijk dan de inhoud, maar een goede naam doet er wel toe. De goede naam van ons werk is in het geding als bij aardrijkskunde de verkeerde associaties worden gemaakt. Verandering van die naam in geografie kan een nieuw perspectief bieden op en voor ons werk.